

JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS
AND POLITICAL SCIENCE STUDIES

ULUSLARARASI İLİSKİLER VE SİYASET BİLİMİ ÇALIŞMALARI DERGİSİ

e-ISSN: 2792-0984

ÇEVRE TERÖRİZMİ KAPSAMINDA PKK TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ORMAN
YAKMA STRATEJİSİ VE SABOTAJ YAPILANMALARI

Dr. Yunus KARAAĞAÇ

E-mail: yu_kara_gs@hotmail.com ORCID: [0000-0002-6466-0302](https://orcid.org/0000-0002-6466-0302)

Submitted: 31 March 2023 & Accepted: 21 April 2023

Citation: Karaağaç, Y. (2023). Çevre Terörizmi Kapsamında PKK Terör Örgütünün Orman Yakma Stratejisi ve Sabotaj Yapılanmaları. *Journal of International Relations and Political Science Studies*, (7), 37-54.

Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği | International Relations Studies Association
Journal of International Relations and Political Science Studies - JIRPSS

E-mail: dergi@tuicakademi.org

ÇEVRE TERÖRİZMİ KAPSAMINDA PKK TERÖR ÖRGÜTÜNÜN ORMAN YAKMA STRATEJİSİ VE SABOTAJ YAPILANMALARI

Dr. Yunus KARAAĞAÇ

E-mail: yu_kara_gs@hotmail.com **ORCID:** [0000-0002-6466-0302](https://orcid.org/0000-0002-6466-0302)

Submitted: 31 March 2023 & **Accepted:** 21 April 2023

Özet

Çevrenin, siyasi emellere ulaşmak amacıyla bir silah olarak kullanılması ve tahrip edilmesi şeklinde tanımlayabileceğimiz çevre terörizmi, PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütü tarafından 90'lı yıllardan itibaren uygulanmaktadır. Özellikle terörle mücadelede etkin sonuçların alındığı dönemlerde arttığı gözlemlenen PKK'nın sabotaj ve orman yangınları, hem az kişiyle hem de az maliyetle icra edilebilmesi sebebiyle bir terörizm stratejisi olarak tercih edilmektedir. 1994 yılında Türkiye'nin turistik beldelerindeki yangınlarla başlayan PKK'nın çevre terörizmi 2000'li yıllarda da devam etmiştir. Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından sonra terör örgütü kimliğinden ayrı bir imaj yaratma arayışına giren PKK, "sınıfsız toplum/demokrasi/ekoloji" gibi kavramları öne çıkarmış, buna karşın terör eylemlerine ve orman kundaklamalarına devam ettiği gibi kendisine bağlı şehir merkezli sabotaj örgütleri de tesis etmiştir. Bu çalışmada, yeni bir terörizm türü olarak kavramsallaştırılan çevre terörizmi incelenmiş, ardından PKK'nın çevre terörizmi çerçevesinde gerçekleştirdiği ve "ekoloji" retoriğini geçersiz hale getirdiği terör eylemleri ve sabotaj yapıları, nitel araştırma yöntemiyle ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevre Terörizmi, PKK, Orman Yangınları, Sabotaj

PKK TERRORIST ORGANIZATION'S FOREST BURNING STRATEGY AND SABOTAGE STRUCTURES WITHIN THE SCOPE OF ENVIRONMENTAL TERRORISM

Abstract

Environmental terrorism, which can be defined as the use and destruction of the environment as a weapon to achieve political ambitions, has been practiced by the PKK (Kurdistan Workers' Party) terrorist organization since the 90s. The PKK's sabotage and forest fires, which are observed to increase especially during periods of effective results in the fight against terrorism,

are preferred as a terrorism strategy because they can be carried out with few people and at a low cost. Starting in 1994 with fires in Turkey's tourist resorts, the PKK's environmental terrorism continued in the 2000s. After the capture of Abdullah Öcalan, the PKK sought to create an image separate from its identity as a terrorist organization, emphasizing concepts such as "classless society/democracy/ecology." Nevertheless, it continued its acts of terrorism and forest arsons and established city-based sabotage organizations affiliated with it. In this study, environmental terrorism, which is conceptualized as a new type of terrorism, is examined, and then the PKK's terrorist acts and sabotage structures within the framework of environmental terrorism, which invalidates the rhetoric of "ecology", are revealed through qualitative research methods.

Keywords: Environmental Terrorism, PKK, Forest Fires, Sabotage

Giriş

En önemli doğal kaynaklardan biri olan ormanlar, oksijen ve sıcaklık dengesinin yapıtaşıdır. Buna karşın genişleyen tarım alanları, yoğunlaşan ve artan nüfus, bilinçsiz şehirleşme ve plansız sanayileşme gibi parametreler dolayısıyla orman dokusu gittikçe azalmaktadır. Ayrıca çıkarılan yangınlar ve sabotaj faaliyetleri, ormanların yok olmasının bir diğer sebebini oluşturmaktadır. Örneğin Türkiye’de çıkan yangınların ortalama %96’sı insan, geriye kalanı yıldırım çarpması gibi doğal sebeplerden kaynaklıdır. İnsan kaynaklı yangınların %15’i kasıtlı çıkarılmış yangınlardan ve sabotaj faaliyetlerinden meydana gelmektedir (Bilgili, 2021). Kasıt unsurunda ise PKK terör örgütünün orman yakma stratejisi dikkat çekmektedir.

1978’de Marksist/Leninist temelde kurulan ve amacı sosyalist, birleşik, bağımsız Kürdistan’ı kurmak olan PKK, 1984’teki ilk terör saldırısından bu yana, Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı en uzun dönemli terörizm tehdidini meydana getirmiştir (Karaağaç, 2023). Mao Tse-Tung’un (1961) “Uzun Süreli Halk Savaşı” olarak kavramsallaştırdığı kır gerillacılığı yöntemlerini terör eylemleriyle bütünleştiren PKK, kuruluşundan 90’ların ikinci yarısına kadar bu stratejiyi takip etmiştir (Özcan, 1999). Gücünün zayıflaması ve kırlardaki etkisinin kırılmasıyla büyükşehirlerde intihar saldırılarına yönelen PKK, Abdullah Öcalan’ın yakalanması ile birlikte şehirlerde etkin olmayı amaçlamıştır.

Dönemsel bazda terör yöntemlerini ve terörizm anlayışını farklılaştıran PKK, 1994 yılı itibarıyla Türkiye ekonomisini sekteye uğratmak ve doğal güzelliklerini tahrip etmek amacıyla orman yakma ve sabotaj faaliyetlerini de terörizm stratejisine eklemiştir. 1995 senesinin ilk 6 ayında 950 hektar ormanı yok eden PKK, 1997 yılında Antalya’da 650 hektarlık ormanı yalnızca bir gecede yakmış, Manavgat ve Belek’te sabotaj eylemleri düzenlemiştir (Akyüz,

2020: 202; Güngörmez ve Alkanat, 2019: 14).

Abdullah Öcalan'ın yakalanmasıyla dağılmanın eşiğine gelen ve karşılıksız eylemsizlik ilan eden PKK, terör örgütü kimliğinden sıyrılmak için politik bir harekete bürünmeye çalışmış ve “ekoloji” gibi söylemleri ön plana çıkarmıştır. Ancak söz konusu söylemler, terör örgütünün taktik hamlelerinden öteye geçememiştir. Çünkü PKK, 2000’li yıllarda da gerek Türkiye’nin turistik merkezlerinde gerekse “devlet ormanları yok ediyor” algısını yürütmek için diğer bölgelerde; ormanları, koruları, parkları yakmaya devam etmiş, ayrıca kendisine bağlı kundaklama ve sabotaj örgütleri kurmuştur.

Bu çalışmada, öncelikle yeni bir terörizm türü olarak çevre terörizmi, ardından terör örgütü PKK’nın ekoloji retoriği ve retoriğin iflası olarak 90’lı yıllardan itibaren başlayan orman yakma stratejisi irdelenmiştir. Son bölümde ise PKK’nın sabotaj/kundaklama/terör örgütleri olan Kürdistan Özgürlük Şahinleri (TAK), Halkların Birleşik Devrim Hareketi (HBDH) ve Ateşin Çocukları İnisiyatifi (AÇİ) ele alınmış, terör örgütünün sabotaj ve çevre terörizmi faaliyetleri ve taşeron yapıları hakkında literatüre katkı sunmak amaçlanmıştır.

Bu çalışma, “*Kuruluş amacına ulaşma konusunda uğradığı başarısızlıklar PKK’yi farklı terörizm stratejisine yöneltmiştir*” hipotezi üzerine kurulmuş, konu ile ilgili akademik ve açık kaynaklara yansıyan haberler, ayrıca sabotaj eylemleri hakkında literatürde yeterli veri bulunmayan terör örgütünün online paylaşımları da taranmış, bir senteze varılmıştır. Sonuç olarak PKK terör örgütünün yalnızca askerlere ve sivillere karşı değil ekolojik alanlara karşı da terör faaliyetleri yürüttüğü ve buna bağlı olarak farklı terör yapılanmaları tesis ettiği ortaya konmuştur.

I. Yeni Bir Terörizm Türü Olarak Çevre Terörizmi

Tarihsel kökü MS 66-73 yıllarında bugünkü Filistin havzasında Romalı yöneticilere karşı terör faaliyetlerinde bulunan Yahudi tandanlı Sicariilere uzanan terörizm, literatüre Fransız Devrimi sürecindeki “terör dönemi” ile girmiştir (Tilly, 2004: 8). Terörizm, politik olarak motive edilmiş yasadışı ve organize şiddet hareketlerini tanımlamaktadır. Daha geniş bir ifadeyle terörizm, siyasal amaçlara ulaşmak için etik ve hukuki ilkelere riayet etmeyen, hiçbir savaş kuralını tanımayan, genellikle masum sivilleri hedef alan, örgütlü ve sistemli tahrip eylemlerini kapsamaktadır (Crenshaw, 2011; Cronin, 2003).

Siyasi hedefleri elde etmek veya hükümeti/merkezi otoriteyi zor durumda bırakmak için sivil nüfusa ve güvenlik güçlerine yönelik bombalama, rehin alma ve suikast eylemlerinin sürekliliğini vurgulayan terörizm, genel olarak aşağıdan ve yukarıdan terörizm olarak iki ana

türe ayrılmaktadır (Thorton, 1969: 72). Yukarıdan terörizm, devlet terörizmini ve devlet destekli terörizmi içermektedir. Devlet terörizmi, merkezi otorite tarafından organize edilen ve yukarıdan aşağıya (halk) doğru uygulanan terör eylemlerini (işkence, soykırım, sürgün vb.) kapsamaktadır. Devlet destekli terörizm ise bir devletin devlet dışı silahlı aktörleri veya ulus altı yasadışı grupları kullanarak, terörizmi dış politika aracı haline getirme durumuna işaret etmektedir (Brown, 1997).

Aşağıdan terörizm (devlete yönelik) ise mevcut rejimi veya sistemi yıkmayı amaçlayan bununla birlikte politik gücü ele geçirmeye çalışan terörizmi vurgulamaktadır. Aşağıdan terörizm sol veya sağ ideolojiden, dini argümanlardan veya etnik/milliyetçi motivasyonlardan hareket alanı bulmaktadır (Hoffman, 2006; Karaağaç, 2023; Martin, 2017). Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde terörizm tiplerinin; devlet terörizmi, devlet destekli terörizm, devrimci/ideolojik terörizm, etnik/ayrılıkçı terörizm, dini motifli terörizm, uluslararası terörizm, siber terörizm, narko terörizm ve yalnız kurt (yalnız aktörlü) terörizmi olarak kategorileştirildiği görülmektedir (Bates, 2012; Björnehed, 2004; Denning, 1999; Hoffman, 2006; Laqueur, 1987).

Bununla birlikte son zamanlarda “eko-terörizm” ve “çevre terörizmi” (çevresel terörizm) de yeni terörizm tipleri olarak literatüre eklenmiştir. Söz konusu terörizm türleri hatalı şekilde birbirlerinin yerine veya eş anlamlı olarak kullanılabilir. Buna karşın eko-terörizm ve çevre terörizmi hedef ve motivasyon yönünden farklı türler olup, aynı kavramsallaştırma altında değerlendirilmeleri yanlıştır (Chalecki, 2002).

Eko-terörizm, ekosistemin yok olmasını engellemek ve çevrecilik hareketlerini desteklemek için doğaya zarar veren bireylere, mülklere ve araç/gereçlere karşı girişilen şiddet eylemlerini içermektedir. Amacı doğanın ve çevrenin talan edilmesini önlemektir. Hayvan Kurtuluş Cephesi (ALF), Dünya Kurtuluş Cephesi (ELF), Önce Dünya ve Greenpeace gibi örgütler eko-terörist kuruluşlara örnektir (Eagan, 1996). Eko-teröristlerin (radikal eylemcilerin) amacı, ekosistemin sömürülmesini yavaşlatmak ya da durdurmak ve kamuoyunun dikkatini çevre sorunlarına çekmektir (Gleick, 2006: 484).

Çevre terörizminde ise doğa ve ekosistem, siyasal amaçlara ulaşmak için yok edilmekte, doğal kaynaklar, ideolojik ve politik hedefler uğruna terör sahası olarak kullanılmaktadır (Walter, 1992). Çevre terörizminde; ormanlar, su kaynakları, tarım alanları, elektrik ve su şebekeleri, nükleer tesisler ve barajlar direkt olarak hedef alınmakta (yangın, sabotaj, bombalama), kimyasal/biyolojik silahlar kullanılarak çevreye kalıcı zararlar vermek amaçlanmaktadır (Berkowicz, 2011: 16; Schofield, 1999: 620).

Başka bir ifadeyle, siyasal hedeflerine ulaşmak için toplumda korku atmosferi yaratmak, kendilerine destek vermeyen nüfusun çevreden mahrum kalmasını sağlamak, ne kadar acımasız oldukları yönünde propaganda yapmak ve hedef alınan ülkenin ekonomisine zarar vermek için doğayı yok etme yönündeki terör stratejisi, çevre terörizmini oluşturmaktadır (O’Lear, 2003; Schwartz, 1998).

Çevre terörizminde, orman yakma eylemleri ve ormanlara yönelik sabotaj faaliyetleri önemli bir yer tutmakta, “ormansızlaştırma” (Spadaro, 2020, s. 62) stratejisi ve bu bağlamda “ateş terörizmi” (Baird, 2006) yöntemi öne çıkmaktadır. Az teknoloji ve düşük maliyet gerektirdiğinden terör örgütleri tarafından kolaylıkla benimsenen çevre terörizmi, PKK tarafından da yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Güngörmez ve Alkanat, 2019: 11). PKK’nın ormanları yakmaya yönelik giriştiği çevre terörizmi eylemlerini irdelemeden önce, terör örgütünün ekoloji vurgulu söylemlerini incelemek gerekmektedir. Söz konusu inceleme neticesinde PKK’nın söylemleri ile eylemlerinin taban tabana zıt olduğu ortaya çıkacaktır.

II. PKK Terör Örgütünün Ekoloji Retoriği

Abdullah Öcalan’ın 1999’da Türk güvenlik güçleri tarafından yakalanması ve gerek ABD gerekse de Avrupa Birliği ülkelerinin PKK’yı terör örgütü listesine almaları, örgütü isim değişikliği stratejisine yöneltmiştir. Bu kapsamda sırasıyla KADEK (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) ve KONGRA-GEL (Kürdistan Halk Kongresi) kurulmuştur. Ancak PKK, amaçladığı stratejiden istediği geri dönüşü alamamış ve 2005 yılında KKK’nın (Kürdistan Demokratik Konfederalizmi) kuruluşunu ilan ederek politik bir harekete büründüğünü göstermeye çalışmıştır (Karaağaç, 2023). Söz konusu imaj değişikliği ile PKK; ekolojik, feminist ve demokratik bir örgüt olduğunu lanse etmeye çalışmış, 2007 yılında yeni bir çatı örgüt olarak KCK’nın (Kürdistan Topluluklar Birliği) kuruluşunu ilan etmiştir (Sezer, 2012: 47).

Yasama/yürütme/yargı erkleri ile bir devlet organizasyonu şeklinde olan KCK sözleşmesi, Leslie Lipson’ın (1984) *Demokratik Uygarlık* ve Murray Bookchin’in (2017) *Toplumsal Ekoloji ve Komünalizm* teorisine dayanmaktadır. Sözleşmede, terör örgütünün özerklik hedefi doğrultusunda şehirlerde üsleneceği vurgulanmakta, PKK’nın demokratik, barışçıl ve ekolojik bir örgüt olduğunun da altı çizilmektedir. Ekoloji söylemiyle hem sınıflar ve cinsiyetler arası (toplumsal) tahakkümün ortadan kaldırılacağı hem de doğa sömürsünün önüne geçilerek temiz bir çevre kurulacağı retoriğinin benimsendiği görülmektedir (KCK Sözleşmesi, 2007 Akt. Karaağaç, 2023: 210-214).

Terör örgütü kimliğinden sıyrılmak ve politik bir hareket görünümüne bürünmek için meşru ve göze hoş gelen kavramlar üzerinden bir söylem oluşturmaya çalışan PKK, eylemsizliğe son verdiği 2004 yılından itibaren terör eylemlerine devam etmiştir. Yalnızca terör saldırıları ile değil KCK sözleşmesindeki satır aralarında da; demokrasi, barış ve toplumsal ekoloji kavramlarının içinin boşaltıldığı görülmüştür. Örneğin demokrasi ve barış retoriği somut terör eylemlerinin dışında KCK sözleşmesinin 12. maddesinde de ters yüz edilmiş, PKK için “*KCK sisteminin ideolojik gücüdür. Önderlik felsefe ve ideolojisinin hayata geçirilmesinden sorumludur. Ayrıca KCK sistemi içerisinde her çalışan, PKK’nin ideolojik ve ahlaki ölçülerini esas alır*” (KCK Sözleşmesi, 2007: 25 Akt. Karaağaç, 2023: 212) cümlelerine yer verilmiştir.

Ayrıca “*Ülkenin coğrafi ve etnik-kültürel özelliklerine göre ayrıştırılması ile eyalet-bölgeler oluşur ve bu temelde örgütlenerek demokratik toplum konfederalizmi sistemi içinde yer alır*” (KCK Sözleşmesi, 2007: 20-21 Akt. Karaağaç, 2023: 211) ifadesiyle, etnik ve kültürel farklılıklara göre eyalet-bölge-şehir-köy planlamasının yapıldığı görülmüştür. Dolayısıyla etnik/kültürel dağılıma göre yerleşim merkezlerinin oluşturulma hedefi PKK’nın sınıfsız toplum/toplumsal ekoloji yönündeki söylemleri ile büyük bir çelişki yaratmış, buna karşın Kürt etnikçiliği teması ön planda yer almıştır (Karaağaç, 2021).

PKK’nın toplumsal ekoloji retoriğinin dışında çevreyi koruma ve doğa sömürüsüne son verme kapsamındaki ekoloji argümanları da 1994 yılından bugüne kadar devam eden doğayı yok etmeye yönelik terör eylemleriyle karşılaştırıldığında, meşruiyet kılıfından öteye geçmemiştir. PKK, yalnızca Türkiye’nin turistik merkezlerinde veya Batı bölgelerinde değil, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde de sabotaj ve kundaklama eylemleri gerçekleştirmiştir.

III. Retoriğin İflası: PKK’nın Orman Yakma Stratejisi

1984 yılından itibaren; silah, bomba, mayın gibi ateşli silahlarla merkezi otoriteye karşı terör eylemleri düzenleyen PKK, 1994 senesi itibariyle söz konusu silahların dışında Türkiye’deki ormanları da yakmaya başlamıştır. Yukarıda da bahsedildiği üzere PKK, 1995 senesinin ilk yarısında 950 hektar büyüklüğünde orman kundaklamış, 1997 yılında Antalya’da 650 hektarlık ormanı bir gecede yok etmiştir (Akyüz, 2020; Güngörmez ve Alkanat, 2019).

90’lı yıllarda Ege ve Akdeniz bölgelerinin turistik merkezlerinde yoğunlaşan orman yangınlarının talimat emri ve sabotaj eğitimi PKK’ya, Yunanistan’daki Lavrion kampında verilmiş, yakalanan teröristlerin itirafları ve Milli İstihbarat Teşkilatı’nın (MİT) tespitleri bu

durumu doğrulamıştır (Güngörmez ve Alkanat, 2019: 13). Türkiye'nin turizm ekonomisine zarar vermek, turistlerin kendi ülkelerine gelmesini sağlamak ve Türkiye'de korku atmosferi yaratmak amacıyla Yunanistan, birçok kamp (Lavrion, Nikolas, Dimitri Elen, Xanthi, Kinesa, Dileysi Kampları) tesis ettiği PKK'ya eğitim desteği sunmuş ve Türkiye'de çevresel terör eylemlerinde kullanmıştır (Bayraklı, Yalçın, Yeşiltaş, 2019).

Şekil 1 Orman Yangınlarında PKK-Yunanistan İlişkisi (Milliyet, 1995 Akt. Güngörmez ve Alkanat, 2019)

PKK'nın ormanları yakma temelindeki çevre terörizmi, 2000'li yıllarda da devam etmiştir. 2006 yılının Ocak-Ağustos ayları arasında PKK, 3.800 hektar ormanlık alanı kundaklamış, toplamda 4 milyon ağaç yok olmuştur. Ağustos 2006'nın sadece beş gününde; Selçuk'ta 350, Kuşadası'nda 300, Gökova'da 700, Kaş'ta 500, Adana'da 100 hektar orman yakılmıştır (Milliyet, 2006). Söz konusu sabotaj faaliyetlerini PKK'nın sabotaj örgütlerinden biri olan TAK üstlenmiştir

Son yıllarda gerek kent merkezlerinde gerekse turistik beldelerde ormanları yakmaya devam PKK, 2019 yılında; İstanbul, Balıkesir, Düzce, Kütahya, Uşak, Mersin, Antalya, Aydın, İzmir, Manisa, Muğla, Çanakkale, Bursa ve Afyon'da onlarca orman, fabrika ve depoya çevresel terör eylemi düzenlemiştir. Söz konusu saldırıları TAK, AÇİ ve HBDH üstlenmiştir (Güngörmez ve Alkanat, 2019; Oda TV, 2019). Buna karşın yangın çıkartmaya çalışırken suçüstü yakalanan teröristler de olmuştur. Örneğin Eylül 2019'da İstanbul/Arnavutköy'de bulunan Şamlar Tabiat Parkı'nda piknik tüplerini patlatarak orman yangını çıkarmaya çalışan PKK'lılar, kolluk kuvvetleri tarafından yakalanarak, gözaltına alınmıştır (Akyüz, 2020: 202).

Ağustos-Eylül 2021'de Adana'nın beş farklı noktasında ormanları yakan A. İ. E. K. isimli şahıs ise 7 Eylül'de tutuklanmış, yapılan sorgulamalarda PKK'dan ormanları

kundaklama yönünde talimat aldığını itiraf etmiştir. Yakalandığında motosikletinde fazladan benzin bidonları ve kibrit kutuları bulunan şahıs, “terör örgütü faaliyeti çerçevesinde kasten orman yakma” ve “devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma” suçlarından iki kez ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılmıştır (TRT Haber, 2022).

Ağustos 2022’de Antalya’da çevresel terör girişimi ihbarı neticesinde yakalanan şüpheli Ahmet K., Suriye’de terörist faaliyetlerde bulunan “Devran-Rojhat” kod adlı PKK’lının kendisiyle irtibata geçtiğini ve Antalya’nın muhtelif yerlerinde yangın çıkarma talimatı verdiğini itiraf etmiştir. Ayrıca kendisine para ve orman yakma düzeneğinin nasıl oluşturulacağına dair video/materyal gönderildiğini de açıklamıştır (NTV, 2022).

Toplumsal destek bulamadığı Karadeniz bölgesinde de çevre terörizmine yönelen PKK, 2019 yılında; Trabzon, Giresun, Ordu, Rize ve Artvin’de 69 farklı noktadaki ormanlık alanı yakmış, bu bölgelerde bulunan doğal çevreye ve evlere zarar vererek özellikle yöre halkını sindirmeyi amaçlamıştır (A Haber, 2019; Akyüz, 2020: 203).

2020 yılında Türkiye’de 3.412 orman yangını çıkmış, 20.936 hektar ormanlık alan zarar görmüştür. Çıkan yangınların geneli (2.949) insan kaynaklı gerçekleşmiş, PKK’nın ve ona bağlı sabotaj örgütlerinin çevresel terör eylemleri de bu başlık altında yer almıştır (Sözcü, 2021). Örneğin Ekim 2020’de Hatay’da, 300-400 hektarlık ormanlık alan yakılmıştır. Yerleşim alanlarına da sıçrayan söz konusu yangınlarda sekiz fabrika, üç depo kullanılamaz hale gelmiş, 70 vatandaş yaralanmıştır (Altaş, 2021). Hatay’daki yangınları PKK’ya bağlı Ateşin Çocukları İnişiyatifi (AÇİ), “*Hatay’daki kutsal ateşi selamlıyoruz*” ifadeleriyle üstlenmiş, Hatay’dan Afrin’deki Türk askerlerine yapılan yardımların intikamını almak için bölgenin yakıldığı açıklanmıştır (Güngörmez ve Alkanat, 2020; Karagöz, 2021).

Şekil 2 Yerleşim Alanlarına da Sıçrayan 2020 Hatay Yangınları (Yeni Şafak, 2020)

Söz konusu sabotaj ve orman yakma eylemlerinden kısa bir süre önce PKK kurucularından Murat Karayılan'ın 22 Haziran 2020 tarihindeki; “...Öyleyse bu düşmana karşı sessiz kalmamalı, direnişe geçmeliyiz. Hiçbir genç çaresiz değildir. 2-3 genç bir araya gelerek eylem yapabilir. ‘Silahımız yoktur’ diyebilirler. Silahları çakmak ve kibrittir. Onlar da çakmak ve kibritle mücadele edebilir” ifadeleri dikkat çekici olmakla birlikte, yükselişe geçen çevresel terör faaliyetlerinin motivasyonunu da ortaya koymaktadır (Şener, 2021).

28 Temmuz 2021’de Antalya/Manavgat’ta başlayan orman yangınları kısa bir süre içerisinde Türkiye’nin 53 şehrine yayılmış, Temmuz-Ağustos aylarında 1.171 orman yangını meydana gelmiş, 118.415 hektar ormanlık alan küle dönmüş, 8 kişi hayatını kaybetmiştir (Cumhuriyet, 2022). PKK, çıkan yangınlarda bir sorumluluklarının olmadığını açıklamış, buna karşın yangınların bazıları (İstanbul, Balıkesir, Kocaeli, Gaziantep, Bursa ve Konya’daki çeşitli tarlalar, fabrikalar ve ormanlık alanlar) PKK’nın kundaklama ve sabotaj örgütleri tarafından üstlenilmiştir (Rudaw, 2021).

Şekil 3 1990-2021 Yılları Arasında Çıkan Orman Yangını Sayısı ve Yanan Alan Miktarı (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2021)

1994’ten 2022’ye kadar sayısız çevre terörizmi faaliyetinde bulunan PKK, özellikle 2000’li yıllardan sonra kendisine bağlı olan ancak aralarında organik bağ olduğunu reddettiği terör örgütleri üzerinden çevre terörü ve sabotaj eylemleri gerçekleştirmiş, bu sayede kendisinin masum olduğu yönünde algı yürütmeye çalışmıştır. Ancak PKK’nın ilişkisini kabul etmediği söz konusu örgütlerin yapısı incelendiğinde aralarında doğrudan ve direkt bir bağlantının olduğu görülmektedir. Son bölümde 2000 yılı sonrası kurulan PKK’nın sabotaj ve kundaklama örgütleri ele alınmıştır.

IV. PKK'nın Çevre Terörizmi Örgütleri

PKK, terör örgütü kimliğinden uzaklaşmak ve kendisine meşru bir örgüt imajı yaratmak için sivillere, doğaya ve şehir merkezlerine yönelik terör eylemlerini kendisiyle iltisaklı yapılar vasıtasıyla somutlaştırmaktadır. Bu kapsamda özellikle çevresel terör ve sabotaj eylemleri konusunda adı geçen üç örgütü irdelemek gerekmektedir. Bunlar: Kürdistan Özgürlük Şahinleri, Halkların Birleşik Devrim Hareketi ve Ateşin Çocukları İnisyatifidir.

A. Kürdistan Özgürlük Şahinleri (TAK)

1990'larda terörle mücadele kapsamında gerçekleşen köy boşaltmaları sonucunda İstanbul, Ankara, Adana, Mersin gibi büyükşehirlerle göç eden ve oraların çeperlerinde büyüyen, "hayal kırıklığına uğramış öfkeli gençler"den oluştuğu iddia edilen TAK, PKK'nın taşeron örgütü olarak 29 Temmuz 2004'te kurulmuştur (Schwabe, 2006). TAK'ın PKK'nın 1999'da ilan ettiği eylemsizlik kararını bozup yeniden terör eylemlerine başladığı yıl olan 2004'te kurulması bir tesadüf değildir.

TAK, PKK ile ilişkilerinin olmadığını iddia etse de (Yanmış, 2017: 51), örgütün sorumlusu PKK'lı Bahoz Erdal'dır ve kuruluş bildirgesinde Abdullah Öcalan'ın lider olarak benimsendiği yazılmaktadır (The Mackenzie Institute, 2022). Bunların dışında KCK Yürütme Konseyi üyesi Sabri Ok'un 17 Şubat 2016'da 28 kişinin yaşamını yitirdiği Ankara'daki TAK saldırısından sonra, "*Zinar yoldaşın eylemi her açıdan sahiplenilecek ve onur duyulacak tarihsel bir eylemdir*" ifadelerini kullanması, Temmuz 2016'da ise Murat Karayılan'ın TAK saldırganlarını "*kahraman şehitler*" olarak tasvir etmesi (Hamsici, 2016), PKK ile TAK arasında doğrudan bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. TAK; Türkiye, ABD ve AB başta olmak üzere uluslararası toplum tarafından PKK ile doğrudan bağlantılı bir terör örgütü olarak kabul edilmektedir (Patterson, 2008: 134).

Türkiye'nin özellikle Batı bölgelerinde ve bilhassa şehir merkezlerinde bombalı saldırı, sabotaj ve intihar terörizmi yöntemini benimseyen TAK, ilk terör eylemini 2005 yılında Çeşme ve Kuşadası'nda gerçekleştirmiş, bu saldırılarda ikisi yabancı turist olmak üzere beş kişi hayatını kaybetmiştir. 2006 yılında Ege ve Akdeniz bölgelerinde çıkan orman yangınlarını üstlenen TAK, 2007 yılında dokuz kişinin öldüğü Anafartalar Caddesi (Ankara) saldırısının da failidir (Hamsici, 2016). Çözüm Süreci döneminden sonra terör eylemlerini artıran TAK, 2015-2016 yılları arasında; İstanbul (Vezneciler/Beşiktaş), Ankara (Güvenpark), Bursa, Adana, Diyarbakır ve Kayseri'de intihar saldırıları düzenlemiş, toplamda 150 kişi yaşamını yitirmiştir

(Karaağaç, 2022). PKK'nın, metropol ve çevresel terör aparatı olarak 2004 yılında kurulan TAK, intihar saldırıları, orman sabotajları ve bombalı saldırılar düzenleyen bir terör örgütüdür.

B. Halkların Birleşik Devrim Hareketi (HBDH)

HBDH, PKK liderliğindeki çeşitli sol terör örgütlerinin¹ ittifak girişimi olarak 12 Mart 2016'da, PKK'lı Duran Kalkan'ın kuruluş bildirgesini okumasıyla kurulmuştur (Bural, 2021; Şardan, 2016). Büyükşehirler başta olmak üzere Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinde; sabotaj, silahlı saldırı, araç yakma, orman kundaklama, el yapımı patlayıcı (EYP) saldırısı ve yol kesme eylemlerine öncelik veren HBDH, 2016 yılında 11, 2017'de iki, 2018'de üç, 2019'da sekiz, 2020'de 63, 2021'de ise 128 terör eylemi gerçekleştirmiştir (Bural, 2021; Karaağaç, 2023: 247).

Çevresel terör eylemlerinde aktif rol oynayan HBDH, 2019 yılında İstanbul/Aydos ve Muğla'daki Milas ve Datça orman sabotajlarını üstlenmiş, yine aynı yıl İstanbul'da iki fabrikayı kundaklamıştır. HBDH 2020 yılında, Türkiye'nin birçok şehrindeki; otellere, iş makinelerine, tırlara, fabrikalara, bankalara, askeri/sivil araçlara, limanlara, yatlara ve plajlara çevre terörizmi kapsamında sabotaj faaliyetleri düzenlemiş, bu saldırılarda onlarca kişi hayatını kaybetmiştir (HBDH Online, 2021).

2021 yılında saldırı sayısını artıran HBDH, Türkiye'nin muhtelif şehirlerindeki; askeri/sivil araçlara, elektrik trafolarına, su şebekelerine, baz istasyonlarına otellere, iş makinelerine, kamyon/tırlara, meyve/sebze depolarına, kargo şirketlerine, parklara/korulara, petrol ofislerine yönelik terör eylemleri düzenlemiş (HBDH Online, 2022a), hedef bakımından çevresel terör girişimleri yine dikkat çekmiştir. 2022 yılında da İstanbul, İzmir, Gaziantep, Diyarbakır, Van gibi şehirlerde, kundaklama ve sabotaj eylemleri devam etmiştir (HBDH Online, 2022b).

Liderliğini PKK'lı Duran Kalkan'ın yaptığı; Marksist/Leninist/Maoist terör örgütlerinin ittifak yapılanması olan HBDH, Türkiye'nin metropol kentleri başta olmak üzere çeşitli bölgelerinde bombalı ve yanıcı saldırılar düzenleyen, PKK'nın şehir ve çevresel terör taşeronlarından biridir.

1 Bu terör örgütleri şunlardır: Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP), Maoist Komünist Partisi (MKP), Devrimci Karargâh (DK), Devrimci Komünarlar Partisi (DKP), Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği (MLSPB), Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği (TİKB), Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML), Türkiye Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (THKP/C) ve Türkiye Komünist Emek Partisi/Leninist (TKEP-L)

C. Ateşin Çocukları İnsiyatifi (AÇİ)

Temmuz-Ağustos-Eylül 2019'da Türkiye'nin çeşitli yerlerinde ve ormanlarında çıkan yangınları üstlenmesiyle tanınan AÇİ, PKK terör örgütünün, adından da anlaşılabilirliği üzere sabotaj ve kundaklama örgütüdür. 5 Ağustos-24 Eylül 2019 tarihleri arasında 12 fabrikayı, işyerini ve depoyu; altı otobüs, metrobüs ve kamyonu kundaklayan AÇİ; Muğla, İzmir, Antalya, İstanbul, Aydın, Kütahya, Mersin, Balıkesir, Edirne, Bursa ve Afyon'un 61 farklı noktasında 1000 hektar büyüklüğündeki ormanlık alanı da yakmıştır (Güngörmez ve Alkanat, 2019).

Ekim 2020'de Hatay'ın birçok noktasında çıkan orman yangınlarını üstlenen AÇİ, aynı sene içerisinde İstanbul, Adana, Antalya, Bursa, Muğla, Manisa, Bilecik, İzmir, Denizli, Kocaeli gibi şehirlerde; elektrik şebekelerine, askeri ve sivil araçlara, park/bahçelere, ahırlara ve gıda depolarına çevresel terör eylemlerinde bulunmuştur (Yılmaz, 2020). AÇİ, 2021 Temmuz'unda başlayan büyük orman yangınlarının faillerinden biri olmakla birlikte aynı yılın devamında 1.056 yerde 1.778 sabotaj/kundaklama eylemi gerçekleştirmiştir. Buna göre 600 dönüm zeytinlik, 5.500 dönüm buğday tarlası, 8.000 dekar turistik alan/orman/sazlık, bir senede yakılmıştır (Oda TV, 2021; Yeni Şafak, 2021).

Şekil 4 AÇİ'nin Hatay'daki Yangınları Üstlendiği Mesajı (Pancar, 2020)

2022 yılında da şehir merkezlerine ve doğaya karşı terör eylemlerine devam eden AÇİ, muhtelif şehirlerdeki; çiftliklere, geri dönüşüm fabrikalarına, otellere, arabalara, işyerlerine, korulara ve parklara sabotaj faaliyetleri düzenlemiştir (Sabah, 2022). Sonuç olarak terör örgütü PKK'nın çevreye ve şehir merkezlerine dönük terörizm stratejisinin bir diğer aparatı da AÇİ'dir.

Sonuç

PKK terör örgütü, kent merkezlerinde ve turizm beldelerinde oluşturacağı kargaşa ortamı ile destekçi sağlamak, Türkiye'nin ekonomisini zarara uğratmak, ormanları yok ederek vatandaşları çevreden mahrum bırakmak, ateş terörizminin korkutuculuğunu kendi propagandasına dönüştürmek ve bu bağlamda çevre ile ilişkili kurumları, yapıları ve araçları kullanılamaz hale getirmek için yaklaşık 30 senedir çevresel terör faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Abdullah Öcalan'ın 1999'da yakalanması ile birlikte dağılmanın eşğine gelen ve uluslararası toplum tarafından da terör örgütü listelerine alınan PKK, siyasallaşma ve meşru imaj hedefi doğrultusunda tek taraflı eylemsizlik ilan etmiş, ancak 2004 yılında terör eylemlerine yeniden başlamıştır. Bu süreçte makul reddedilebilirlik ölçüsü uyarınca TAK, HBDH, AÇİ gibi kendisine bağlı terör grupları oluşturmaya başlayan PKK, çevresel terör eylemlerini genellikle bu örgütler üzerinden gerçekleştirmiş, ekoloji vurgulu yeni söyleminin tutarsızlığı ve çelişkisi gözler önüne serilmiştir.

Terörle mücadelede atılan kararlı ve başarılı adımlar neticesinde Türkiye'deki gücü ve kapasitesi zayıflayan PKK, çevre terörizmine, kendisi için daralan çemberden çıkabilmek adına yönelmektedir. Söz konusu süreçte, kendisinin yaktığı ormanların devlet tarafından yakıldığı yalanını uluslararası çapta bir algı yönetimi aracı olarak da kullanmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda, çevre terörizminin zararlarını en aza indirmek ve terör örgütünün algı yönetimi çabalarını sekteye uğratabilmek için bazı adımların ivedilikle yerine getirilmesi gerekmektedir.

Çevresel terör eylemlerinin daha çok yaz aylarında, turistik beldelerde ve metropollerde gerçekleşmesinden kaynaklı olarak; milli parklara, kent ormanlarına ve korulara yönelik ziyaret saatleri belli aralıklarla gerçekleşmeli, belediyelerin ve merkezi idarenin ilgili kuruluşları bu ziyaretleri termal kameralarla takip etmelidir. Ayrıca araç girişi olan park ve ormanların yol güzergâhında mangal-piknik tüpü denetimi sıklaştırılmalı, sahilleri de kapsayacak şekilde ateş yakmanın önüne geçilmelidir. Yangın söndürme araçlarının envanteri de niteliksel ve niceliksel olarak geliştirilmeli, personel sayısı artırılmalı ve önceleyici müdahaleye hazır hale getirilmelidir.

Fabrika, otel, elektrik ve su şebekelerine karşı yönelen terör eylemleri için de takip ve gözlem kapasitesi son derece önemlidir. Termal ve mobese kameralarının yanı sıra görevli personele yangına/sabotaja ilk müdahale kursları verilmeli, söz konusu yerlerin yangın söndürme ekipmanlarının eksiksiz olmasına özen gösterilmelidir. Son olarak PKK terör

örgütünün yürüttüğü “devlet ormanları yok ediyor” temalı yalan haber kampanyalarının önüne geçmek için PKK ve çevresel terör örgütleri arasındaki doğrudan ilişkinin ve somut deliller ışığında çevreye karşı yönelen terör eylemlerinin bilançosu uluslararası toplumla paylaşılmalıdır.

Kaynakça

- A Haber. (2019, 24 Aralık). Karadeniz’deki orman yangınlarını pkk üstlendi. <https://www.ahaber.com.tr/gundem/2019/12/24/karadenizdeki-orman-yanginlarini-pkk-ustlendi>
- Akyüz, E. (2020). Türkiye’de çevresel terör: PKK terör örgütü örneği. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3(4), 197-207.
- Altaş, Y. (2021, 23 Şubat). Türkiye’deki pkk unsurlarına orman yakma talimatı veren terörist, mit operasyonu ile etkisiz hale getirildi. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyedeki-pkk-unsurlarina-orman-yakma-talimati-veren-terorist-mit-operasyonu-ile-etkisiz-hale-getirildi/2154113>
- Baird, R. A. (2006). Pyro-terrorism: The threat of arson-induced forest fires as a future terrorist weapon of mass destruction. *Studies in Conflict & Terrorism*, 29(5), 415-428.
- Bates, R. (2012). Dancing with wolves: Today’s lone wolf terrorists. *The Journal of Public and Professional Sociology*, 4(1), 1-14.
- Bayraklı, E., Yalçın, H. B., Yeşiltaş, M. (Ed.). (2019). *Avrupa’da pkk yapılanması*. SETA Kitapları.
- Berkowicz, S. M. (2011). Eco-terrorism/enviro-terrorism: Background, prospects, countermeasures. H. Alpas, S. M. Berkowicz, I. Ermakova (Ed.), *Environmental security and ecoterrorism* içinde (s. 15-29). Springer.
- Bilgili, E. (2021). 2021’de Orman Yangınları, Kızılay Akademi, <https://yillik.kizilayakademi.org.tr/2021de-orman-yanginlari>
- Björnehed, E. (2004). Narco-terrorism: The merger of the war on drugs and the war on terror. *Global Crime*, 6(3-4), 305-324.
- Bookchin, M. (2017). *Toplumsal ekoloji ve komünalizm*. (F. D. Elhüseyni, Çev.). Sümer Yayıncılık.
- Brown, A. C. (1997). Hard cases make bad laws: An analysis of state-sponsored terrorism and its regulation under international law. *Journal of Conflict and Security Law*, 2(2), 135-176.

- Bural, E. (2021, 22 Mayıs). Vekâleten terörizm: HBDH. <https://www.teram.org/Icerik/vek-leten-terorizm-hbdh-134>
- Chalecki, E. L. (2002). A new vigilance: Identifying and reducing the risks of environmental terrorism. *Global Environmental Politics*, 2(1), 46-65.
- Cronin, A. K. (2003). Behind the curve: Globalization and international terrorism. *International Security*, 27(3), 30-58.
- Crenshaw, M. (2011). *Explaining Terrorism: Causes, Processes and Consequences*. Routledge.
- Cumhuriyet. (2022, 31 Mart). Bakanlık 2021 orman yangını verilerini açıkladı: İzmir’ in 10’ da 1’ i kadar alan yandı. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/bakanlik-2021-orman-yangini-verilerini-acikladi-izmirin-10da-1i-kadar-alan-yandi-1921106>
- Denning, D. E. (1999). Activism, hacktivism, and cyberterrorism: The internet as a tool for influencing foreign policy global problem solving information technology and tools. *Nautilus Institute*. 10, 1-31.
- Eagan, S. P. (1996). From spikes to bombs: The rise of eco-terrorism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 19(1), 1-18.
- Gleick, P. H. (2006). Water and terrorism. *Water Policy*, 8, 481-503.
- Güngörmez, O. ve Alkanat, A. (2019). *Çevre terörizmi ve PKK’nın orman sabotajları*. SETA Yayınları.
- Güngörmez, O. ve Alkanat, A. (2020). Hatay yangınının hatırlattıkları: PKK ve çevre terörizmi. <https://www.setav.org/hatay-yangininin-hatirlattiklari-pkk-ve-cevre-terorizmi>
- Hamsici, M. (2016, 14 Aralık). Türkiye’ de son dönemde çok sayıda saldırıyı üstlenen TAK kimdir?. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38299763>
- HBDH Online. (2021). HBDH milisleri: 2020 yılında 63 eylem gerçekleştirdik. <https://www.hbdh-online.org/hbdh-milisleri-2020-yilinda-63-eylem-gerceklestirdik>
- HBDH Online. (2022a). 2021 yılı içerisinde 128 eylem gerçekleştirdik!. <https://www.hbdh-online.org/2021-yili-icerisinde-128-eylem-gerceklestirdik>
- HBDH Online. (2022b). Eylemler. <https://www.hbdh-online.org/category/eylemler>
- Hoffman, B. (2006). *Inside terrorism*. Columbia University Press.
- Karaağaç, Y. (2021, 18 Aralık). PKK’nın imaj çalışması: Demokrasi ve ekoloji söylemleri ekseninde KCK sözleşmesi. <https://teram.org/Icerik/pkk-nin-imaj-calismasi-demokrasi-ve-ekoloji-soylemleri-ekseninde-kck-sozlesmesi-192>
- Karaağaç, Y. (2022, 18 Mart). Değişen strateji değişmeyen amaç: Terör örgütü PKK’nın kent merkezli dönüşümü. <https://www.tuicakademi.org/degisen-strateji-degismeyen-amac->

[teror-orgutu-pkknin-kent-merkezli-donusumu](#)

- Karağaç, Y. (2023). *Asimetrik savaş kapsamında PKK'nın yapısal dönüşümü: Şehir terörizmi ve hendek olayları*. Orion Akademi.
- Karagöz, L. K. (2021, 9 Nisan). Hatay'daki orman yangınlarıyla ilgili tutuklu 2 kişiye dava açıldı. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/hataydaki-orman-yanginlariyla-ilgili-tutuklu-2-kisiye-dava-acildi/2203184>
- Laqueur, W. (1987). *The age of terrorism*. Little, Brown.
- Lipson, L. (1984). *Demokratik uygarlık*. (H. Gülalp ve T. Alkan, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Martin, G. (2017). *Terörizm: Kavramlar ve kuramlar*. (İ. Çapcıoğlu ve B. Metin, Çev.). Adres Yayınları.
- Milliyet. (2006, 24 Ağustos). 4 milyon ağaç gitti. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/4-milyon-agac-gitti-257635>
- NTV. (2022, 28 Ağustos). PKK'nın Antalya'da orman yakma talimatı verdiği şüpheli yakalandı. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/pkknin-antalyada-orman-yakma-talimatı-verdigi-supheli-yakalandi,nVhDLFb8FUmR2qgyEY8qTA>
- Oda TV. (2019). Orman yangınlarını pkk yandaşları üstlendi. <https://www.odatv4.com/siyaset/orman-yanginlarini-pkk-yandaslari-ustlendi-26081950-167449>
- Oda TV. (2021, 29 Temmuz). O yangınların altından bakın kim çıktı: Açıklama yaptılar. <https://www.odatv4.com/guncel/o-yanginlarin-altinda-bakin-kim-cikti-aciklama-yaptilar-206617>
- O'Lear, S. (2003). Environmental terrorism: A critique. *Geopolitics*, 8(3), 127-150.
- Öcalan, A. (2004). *Bir halkı savunmak*. Azadi Matbaası.
- Özcan, N. A. (1999). *PKK (kürdistan işçi partisi): Tarihi, ideolojisi ve yöntemi*. ASAM Yayınları.
- Pancar, S. (2020, 10 Ekim). Terör örgütü YPG/PKK, hatay'daki orman yangınına propaganda çalışmasına dönüştürdü. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/teror-orgutu-ypg-pkk-hataydaki-orman-yanginini-propaganda-calismasina-donusturdu/2002376>
- Patterson, R. (2008). Rising nationalism and the EU accession process. *Turkish Policy Quarterly*, 7(1), 131-138.
- Rudaw. (2021, 4 Ağustos). KCK'den orman yangınlarına ilişkin açıklama. <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/040820216>
- Sabah. (2022, 30 Ekim). Ateşin çocukları PKK'yı dolandırmış: Parayı bakın nasıl almış!.

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/10/30/atesin-cocuklari-pkkyi-dolandirmis-parayi-bakin-nasil-almis>

- Schofield, T. (1999). The Environment as an Ideological Weapon: A Proposal to Criminalize Environmental Terrorism. *Boston College Environmental Affairs Law Review*, 26(3), 619-647.
- Schwabe, A. (2006). Kurdische freiheitsfalken, boten der hölle. <https://web.archive.org/web/20081012113630/http://www.spiegel.de/politik/ausland/0%2C1518%2C434388%2C00.html>
- Sezer, T. (2012). Manifesto'dan KCK Sözleşmesi'ne PKK/KCK'da söylem. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 3(1), 41-65.
- Shwartz, D. M. (1998). Environmental terrorism: Analyzing the concept. *Journal of Peace Research*, 35(4), 483-496.
- Sözcü. (2021). 2020'de 3 bin orman yangını çıktı, 20 bin hektar alan kül oldu. <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/2020de-3-bin-orman-yangini-cikti-20-bin-hektar-alan-kul-oldu>
- Spadaro, P. A. (2020). Climate change, environmental terrorism, eco-terrorism and emerging threats. *Journal of Strategic Security*, 13(4), 58-80.
- Şardan, T. (2016, 4 Nisan). Duran Kalkan'ın yeni görevi HBDH. <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/duran-kalkan-in-yeni-gorevi-hbdh-2220754>
- Şener, N. (2021, 11 Ağustos). Sabotaj mabotaj... <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/nedim-sener/sabotaj-mabotaj-41870465>
- T. C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2021). Çevresel göstergeler. <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/orman-yanginlari-i-85850>
- The Mackenzie Institute. (2022). Teyre azadiye kurdistan (TAK). <https://mackenzieinstitute.com/terrorism-profile-teyre-azadiye-kurdistan-tak>
- Thorton, T. P. (1969). Terror as a weapon of political agitation. H. Eckstein (Ed.). *Internal war: Problems and approaches* içinde (s. 71-99). London: The Free Press of Glencoe.
- Tilly, C. (2004). Terror, terrorism, terrorists. *Sociological Theory*, 22(1), 5-13.
- TRT Haber. (2022, 16 Eylül). PKK talimatıyla orman yangını çıkaran sanığa 2 kez ağırlaştırılmış müebbet. <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/pkk-talimatıyla-orman-yangini-cikaran-saniga-2-kez-agirlastirilmis-muebbet-709147.html>
- Tse-tung, M. (1961). *On guerrilla warfare*. (S. B. Griffith, İng. Çev.). Praeger.
- Walter, J. A. (1992). *Environmental terrorism*. U.S. Army War College.

- Yanmış, M. (2017). *Çözümünden çatışmaya kürt meselesi (2012-2016)*. Grifon Kitap.
- Yeni Şafak. (2020, 11 Ekim). Ormanları PKK yakıyor. <https://www.yenisafak.com/gundem/hatayda-ormanlari-pkk-yakiyor-3570462>
- Yeni Şafak. (2021, 29 Temmuz). Ormanları PKK yakıyor: Son 30 yılda çok sayıda sabotaj gerçekleştirdi. <https://www.yenisafak.com/gundem/ormanlari-pkk-yakiyor-son-30-yilda-cok-sayida-sabotaj-gerceklestirdi-3674965>
- Yılmaz, K. (2020, 15 Aralık). Claiming and glorifying environmental terrorism online: The case of PKK's children of fire initiative. <https://gnet-research.org/2020/12/15/claiming-and-glorifying-environmental-terrorism-online-the-case-of-pkks-children-of-fire-initiative>